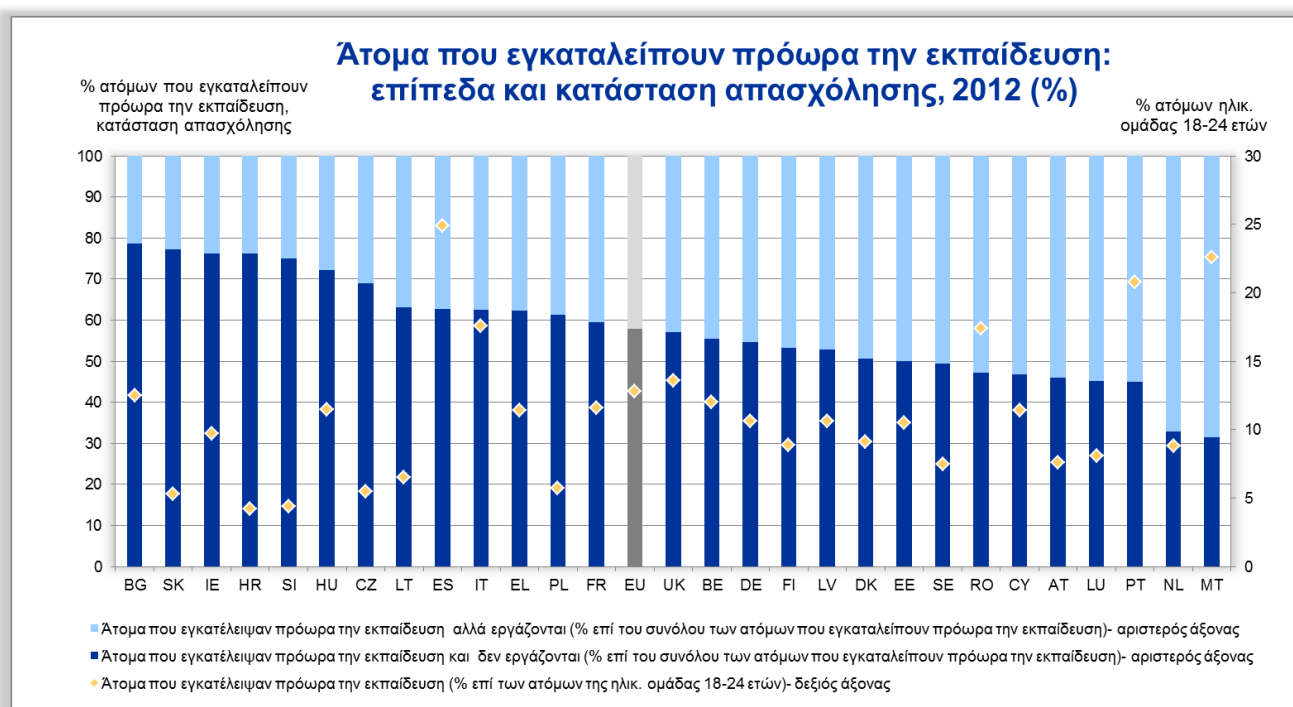

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Πώς να βοηθήσουμε τους νέους να παραμείνουν στην [επαγγελματική] εκπαίδευση και κατάρτιση

Ο αριθμός των νέων που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση (συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής) εξακολουθεί να είναι πολύ μεγάλος. Όμως οι νέοι που εγκαταλείπουν πρόωρα κινδυνεύουν περισσότερο από μακροχρόνια ανεργία, φτώχεια και εγκληματικότητα, ενώ κοστίζουν σήμερα στην ευρωπαϊκή οικονομία το 1,25% του ΑΕγχΠ. Μπορούμε να σταματήσουμε αυτή τη διαρροή;

Πηγή: Έρευνα της Eurostat για το εργατικό δυναμικό (τα συμπεράσματα εξήχθησαν στις 5.11.2013).

Ποιοι εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση;

Τα ποσοστά πρόωρης εγκατάλειψης που καταγράφονται στις διάφορες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) δεν είναι απολύτως συγκρίσιμα:

- Οι χώρες διαφέρουν όσον αφορά την ηλικία ολοκλήρωσης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, η οποία κυμαίνεται από 15 έως 18 ετών.

- Για διεθνείς συγκρίσεις, τα εθνικά στατιστικά στοιχεία αποτυπώνονται με βάση τον ορισμό της Eurostat, δηλαδή αναφέρονται σε άτομα 18 έως 24 ετών που έχουν ολοκληρώσει μόνο τα επίπεδα 2 και 3Γ της διεθνούς πρότυπης ταξινόμησης της εκπαίδευσης (ISCED), δεν διαθέτουν άλλα επαγγελματικά προσόντα και δεν έχουν παρακολουθήσει εκπαίδευση ή κατάρτιση τις τελευταίες τέσσερις εβδομάδες. Όμως, οι σχετικοί ορισμοί, καθώς και οι αντιλήψεις, διαφέρουν σημαντικά μεταξύ χωρών.

- Ανακολουθίες εντοπίζονται ακόμη και εντός χωρών. Για παράδειγμα, ο μαθητευόμενος μπορεί να ταξινομείται άλλοτε ως εκπαιδευόμενος και άλλοτε ως εργαζόμενος.
- Σε ορισμένες χώρες, όσοι διακόπτουν ένα πρόγραμμα κατάρτισης θεωρούνται ότι εγκατέλειψαν πρόωρα, ακόμη κι αν έχουν ξεκινήσει άλλο πρόγραμμα.
- Από τα τρέχοντα στατιστικά στοιχεία δεν μπορεί να προσδιοριστεί εάν όσοι εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και κατάρτιση επανέρχονται αργότερα, ή σε μεγαλύτερη ηλικία.
- Η ίδια η δομή της επαγγελματικής εκπαίδευσης ενδέχεται να επηρεάζει τον τρόπο υπολογισμού των ατόμων που την εγκαταλείπουν ⁽¹⁾.
- Τα στατιστικά στοιχεία της ΕΕ δεν κάνουν διάκριση μεταξύ όσων εγκαταλείπουν την επαγγελματική εκπαίδευση και όσων εγκαταλείπουν την εκπαίδευση γενικής κατεύθυνσης. Πάντως σε ορισμένες χώρες η διάκριση αυτή καταγράφεται.

Αντίθετα, επαρκώς τεκμηριωμένα σε ολόκληρη την Ευρώπη είναι τα **κοινωνικά χαρακτηριστικά** των ατόμων εκείνων που έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να εγκαταλείψουν πρόωρα την εκπαίδευση. Τείνουν να είναι άνδρες, να είναι χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, να ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (όπως οι μετανάστες) ή να αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες.

Η **επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση** καλύπτει ένα πολύ ευρύ φάσμα τομέων και προσελκύει κατά κανόνα σπουδαστές που δεν επιθυμούν να ακολουθήσουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Συνεπώς, μπορεί να βοηθήσει όσους είχαν εγκαταλείψει πρόωρα το σχολείο να επανενταχθούν στο εκπαιδευτικό σύστημα. Όμως αυτή ακριβώς η ποικιλία των τομέων, και το πλήθος των ατόμων που μπορούν να ενταχθούν στην επαγγελματική εκπαίδευση (η οποία, σε αντίθεση με την εκπαίδευση γενικής κατεύθυνσης προσφέρει προγράμματα και για άτομα με χαμηλές επιδόσεις), αυξάνουν τις πιθανότητες πρόωρης εγκατάλειψης. Κατά συνέπεια, η πραγματοποίηση συγκρίσεων μεταξύ μαθητών γενικής κατεύθυνσης – οι οποίοι παρουσιάζουν μεγάλη ομοιογένεια – με τους σπουδαστές της επαγγελματικής εκπαίδευσης, είναι πιθανόν να οδηγήσει σε εσφαλμένα συμπεράσματα.

Γιατί οι νέοι εγκαταλείπουν πρόωρα την επαγγελματική εκπαίδευση;

Οι λόγοι είναι πολλοί. Μπορεί κάλλιστα ο νέος να ξεκινήσει ένα πρόγραμμα, αλλά να το εγκαταλείψει στην πορεία διότι

συνειδητοποιεί ότι δεν ήταν αυτό ακριβώς που ήθελε. Ενδεχομένως να μην του ταιριάζει το είδος ή το επίπεδο του προγράμματος ή του επαγγέλματος που επέλεξε, κ.λπ. Στο στάδιο αυτό ο νέος χρειάζεται καθοδήγηση, ώστε να μπορέσει να αποφασίσει το επόμενο βήμα του. Χωρίς σωστή καθοδήγηση, τέτοια πρόσκαιρα εμπόδια μπορεί να τον οδηγήσουν σε πρόωρη εγκατάλειψη της εκπαίδευσης.

Εξάλλου, τα **χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας** επηρεάζουν με πολλούς τρόπους το ποσοστό των νέων που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση. Όταν, για παράδειγμα, υπάρχει μεγάλη προσφορά θέσεων εργασίας για τις οποίες δεν απαιτούνται ιδιαίτερα προσόντα, μπορεί, από οικονομικής απόψεως, να είναι εύλογη η πρόωρη εγκατάλειψη της εκπαίδευσης. Όμως οι θέσεις αυτές σπανίζουν πια ⁽²⁾. Μάλιστα, στην τρέχουσα οικονομική κρίση ⁽³⁾ τα άτομα με χαμηλού επιπέδου επαγγελματικά προσόντα έχουν περισσότερες πιθανότητες να πληγούν από την ανεργία.

Άλλος σχετικός παράγοντας είναι οι μισθολογικές διαφορές, που ενδέχεται να μην αντικατοπτρίζουν το επίπεδο των προσόντων. ⁽⁴⁾ Για παράδειγμα, οι ρυθμίσεις, που διέπουν τις θέσεις εργασίας στον αναπτυσσόμενο τομέα των υπηρεσιών είναι πιο χαλαρές, με αποτέλεσμα να παρέχονται λιγότερα κίνητρα για την απόκτηση προσόντων. Επιπλέον, μπορεί οι εργοδότες να προσφέρουν εργασία σε μαθητευόμενους προτού αυτοί ολοκληρώσουν την κατάρτισή τους. Τέλος, ορισμένοι εγκαταλείπουν την επαγγελματική εκπαίδευση γιατί βρίσκουν θέσεις εργασίας στο εξωτερικό, οι οποίες, ενώ δεν απαιτούν ιδιαίτερα προσόντα, αμείβονται καλύτερα από πιο απαιτητικές θέσεις στην πατρίδα.

Τι μέτρα λαμβάνουν οι χώρες;

- Το Cedefop διαπίστωσε ότι δεν τεκμηριώνουν επαρκώς όλες τις χώρες το ποσοστό παραμονής των νέων στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Ορισμένες, όπως οι Κάτω Χώρες, καταγράφουν τους εκπαιδευόμενους σε ειδικό μητρώο και παρακολουθούν στενά την πορεία τους, οι περισσότερες όμως δεν συλλέγουν τέτοια στοιχεία.
- Αρκετές χώρες έχουν θεσπίσει μεταβατικά προγράμματα τα οποία, αναπτύσσουν τις δυνατότητες διαχείρισης σταδιοδρομίας, και δίνουν στους νέους την ευκαιρία να αποκτήσουν βασικές δεξιότητες ή να βελτιώσουν αυτές που ήδη διαθέτουν. Τα μεταβατικά προγράμματα, σε συνδυασμό με προγράμματα ανάπτυξης στοιχειωδών δεξιοτήτων, την τοποθέτηση σε επιχειρήσεις, και την

⁽²⁾ Προβλέψεις όσον αφορά τις επαγγελματικές δεξιότητες.

⁽³⁾ Ενημερωτικό σημείωμα - Οκτώβριος 2013.

⁽⁴⁾ Στην Τσεχική Δημοκρατία, την Πολωνία και τη Σλοβακία, όπου όσοι διαθέτουν επαγγελματικά προσόντα λαμβάνουν και υψηλότερους μισθούς, καταγράφονται υψηλά ποσοστά απασχόλησης των ατόμων με περισσότερα προσόντα. Για τα ίδια επαγγέλματα στη Λετονία καταγράφεται ταυτόχρονα υψηλή ζήτηση και υψηλή ανεργία, φαινόμενο που θα μπορούσε να αποδοθεί στις χαμηλές αμοιβές.

εποπτεία και καθοδήγηση, συναποτελούν «δέσμες μέτρων» που εφαρμόζονται με στόχο να μειωθεί η πρόωρη εγκατάλειψη της εκπαίδευσης. Μπορεί δε να λειτουργούν και ως σύνδεσμος μεταξύ τυπικής και μη τυπικής/άτυπης μάθησης (αναγνώριση προσόντων). Επιπλέον, τα προγράμματα αυτά μπορεί να προβλέπουν αξιολόγηση των δεξιοτήτων των σπουδαστών κατά την έναρξη του εκάστοτε προγράμματος και να αναγνωρίζουν μη τυπική ή άτυπη μάθηση.

Πλαίσιο 1 Παραδείγματα μέτρων που βοηθούν όσους εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση να αποκτήσουν προσόντα

Γαλλία: Δεδομένου ότι τα διάφορα μέτρα κατά της πρόωρης εγκατάλειψης ήταν μέχρι τότε αποσπασματικά, τον Ιούλιο του 2013 ψηφίστηκε νέος νόμος περί εκπαίδευσης, σύμφωνα με τον οποίο το κράτος είναι υποχρεωμένο να παρέχει σε όλους τους νέους τη δυνατότητα να συνεχίσουν τις σπουδές τους έως ότου αποκτήσουν ως τυπικό προσόν το επίπεδο 3 της ISCED. Αυτό σημαίνει ότι όσοι εγκαταλείπουν την εκπαίδευση χωρίς να έχουν αποκτήσει τυπικά προσόντα κατοχυρώνουν πλέον δικαίωμα σε διαφορετικού είδους κατάρτιση.

Λιθουανία: Χάρη σε τροποποιήσεις της νομοθεσίας, οι νέοι κάτω των 29 ετών μπορούν να λάβουν στήριξη μέσω επιδοτήσεων στους εργοδότες: έτσι, παρέχεται θέση εργασίας και κατάρτιση σε ανέργους, καθώς και φορολογικά κίνητρα στους εργοδότες. Στους σπουδαστές παρέχονται επίσης υποτροφίες ως κίνητρο για να παραμείνουν στην επαγγελματική εκπαίδευση. Εξάλλου η Λιθουανία δίνει βαρύτητα στην αναγνώριση των προσόντων: η τυπική επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση αναγνωρίζει την πρακτική κατάρτιση μέσω εργασίας, η προηγούμενη δε μάθηση ή πείρα μπορεί να οδηγήσει στην απόκτηση τίτλου επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Στην **Τσεχική Δημοκρατία**, ορισμένες επιχειρήσεις συνεργάζονται με σχολές και παρέχουν στους εκπαιδευόμενους οικονομική στήριξη. Οι τελευταίοι μπορούν να απασχοληθούν σε θέσεις εργασίας που αντιστοιχούν στο επίπεδο των προσόντων τους, υπό τον όρο να υπογράψουν σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου με την επιχείρηση. Προϋπόθεση για την υπογραφή της σύμβασης μπορεί να ορίζεται η επιτυχής ολοκλήρωση της κατάρτισης από τους εκπαιδευόμενους.

- Για να βοηθήσουν τους νέους να επιλέξουν κατάλληλες ατραπούς εκπαίδευσης, κατάρτισης και σταδιοδρομίας, πολλά κράτη άρχισαν να εντάσσουν τόσο στα

προγράμματα σπουδών της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, όσο και στον επαγγελματικό προσανατολισμό και καθοδήγηση, περιόδους πρακτικής άσκησης, με στόχο την ανάπτυξη των δεξιοτήτων που απαιτεί η σωστή επαγγελματική εξέλιξη. Ειδικά για την επαγγελματική εκπαίδευση, οι περισσότερες χώρες παρέχουν και ενισχυμένη καθοδήγηση, εποπτεία και διεπιστημονική υποστήριξη (ομάδες εκπαιδευτών, σύμβουλοι, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, κ.λπ.).

- Η επαγγελματική εκπαίδευση προσφέρει επίσης εναλλακτικές λύσεις σε όσους έχουν εγκαταλείψει πρόωρα την εκπαίδευση ή ενδέχεται να το κάνουν. Σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα, οι λύσεις που είχαν αρχικά σχεδιαστεί ως έκτακτα μέτρα ή ως μέτρα ασφαλείας ενσωματώθηκαν πλέον στη νομοθεσία περί επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, ή αποτελούν τμήμα των «συστημάτων παροχής εγγυήσεων στους νέους» (π.χ. Αυστρία).
- Πολλές χώρες δίδουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην επαγγελματική κατάρτιση των μεταναστών, εστιάζοντας στην εκμάθηση της γλώσσας και στην ανάπτυξη άλλων βασικών ικανοτήτων και επαγγελματικών δεξιοτήτων.
- Σχεδόν όλες οι χώρες έχουν μεριμνήσει για τον διαχωρισμό της επαγγελματικής εκπαίδευσης σε επιμέρους ενότητες, ώστε οι εκπαιδευόμενοι να μπορούν να αποκοτούν προσόντα με πιο ευέλικτο τρόπο. Ωστόσο, η αξία των επιμέρους προσόντων στην αγορά εργασίας δεν είναι πάντοτε σαφής.
- Ορισμένες χώρες (π.χ. Ισπανία, Κύπρος) εφάρμοσαν προγράμματα μάθησης με βάση την εργασία ή προγράμματα μαθητείας, ή τροποποίησαν τα ήδη υπάρχοντα σε μια προσπάθεια να προσελκύσουν νέους οι οποίοι, σε διαφορετική περίπτωση, ήταν πιθανό να διέκοπταν την εκπαίδευσή τους. Άλλες χώρες παρέχουν υπηρεσίες «αντιστοιχίσης» επιχειρήσεων και εκπαιδευομένων (π.χ. Ηνωμένο Βασίλειο).
- Όσον αφορά τομείς που παρουσιάζουν ελλείψεις δεξιοτήτων, ορισμένες χώρες δίνουν οικονομικά κίνητρα στους εκπαιδευόμενους προκειμένου να παραμείνουν στην επαγγελματική εκπαίδευση, ή συνδέουν τα κίνητρα αυτά με τη συχνότητα παρακολούθησης και τις επιδόσεις των εκπαιδευομένων (π.χ. Ουγγαρία, Λιθουανία).

Τι αξίζει να προσέξουν οι διαμορφωτές πολιτικής

Η παραμονή των ατόμων στην (επαγγελματική) εκπαίδευση είναι ένα ζήτημα που δεν λύνεται μόνο με εκπαιδευτικά μέτρα: εξαρτάται και από γενικότερα ζητήματα που άπτονται της αγοράς εργασίας και της κοινωνικής πρόνοιας. Πιο συγκεκριμένα, εξαρτάται από τον επίσημο αρχικό μισθό, τη συμμετοχή των εργοδοτών, την πρόσβαση στα επαγγέλματα, την επικρατούσα αντίληψη για την αξία των προσόντων και το εύρος των υπηρεσιών προσανατολισμού και καθοδήγησης που προσφέρονται στους σπουδαστές.

Η συμμετοχή των επιχειρήσεων

Ένας τρόπος για να καταστεί η επαγγελματική εκπαίδευση ελκυστική στους νέους είναι να εξασφαλίζουν οι απόφοιτοί της πρόσβαση σε θέση εργασίας. Πολλές χώρες παρέχουν στους εργοδότες οικονομικά κίνητρα, προκειμένου να προσφέρουν θέσεις κατάρτισης. Τέτοια κίνητρα είναι, μεταξύ άλλων, οι επιδοτήσεις για την κάλυψη των μισθών του μαθητευόμενου ή για την κάλυψη μέρους των εργοδοτικών εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, φορολογικά κίνητρα ή συνδυασμός τέτοιων μέτρων.

Οι διαμορφωτές πολιτικής μπορούν να ενθαρρύνουν τις συνεργασίες μεταξύ επαγγελματικών σχολών και επιχειρήσεων. Οι τοπικές και περιφερειακές αρχές πρέπει να παρακολουθούν προσεκτικά τόσο τα οικονομικά μέτρα όσο και τις συνεργασίες αυτές, ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητά τους. Όλα τα μέτρα όμως θα πρέπει να είναι εύκολα στην εφαρμογή τους: οι εργοδότες αναφέρουν ως μεγαλύτερο αντικίνητρο στην παροχή κατάρτισης τη γραφειοκρατία και όχι την οικονομική επιβάρυνση.

Οι καθηγητές επαγγελματικής εκπαίδευσης και οι υπεύθυνοι κατάρτισης χρειάζονται επίσης υποστηρικτικές δομές, οι οποίες να τους επιτρέπουν να εργάζονται αποτελεσματικά με νέους που χρήζουν εξατομικευμένης βοήθειας.

Η αξία των προσόντων

Για να είναι χρήσιμα στους εκπαιδευόμενους, τα προσόντα που αποκτώνται μέσω εναλλακτικών οδών ή μέσω συστημάτων παροχής εγγυήσεων στους νέους πρέπει να έχουν αξία για τους εργοδότες και τους (λοιπούς) φορείς εκπαίδευσης και κατάρτισης. Τα προγράμματα μαθητείας, και συναφή προγράμματα μάθησης με βάση την εργασία – είτε αυτά εντάσσονται στα μέτρα για την αγορά εργασίας, είτε στο πλαίσιο της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης – θα πρέπει να οδηγούν στην απόκτηση τίτλων που περιλαμβάνονται **στο εθνικό πλαίσιο προσόντων**.

Διασφάλιση της ποιότητας

Το εκπαιδευτικό σύστημα δεν μπορεί να εγγυηθεί την επαγγελματική αποκατάσταση. Οφείλει όμως να διασφαλίζει ότι τα επαγγελματικά προσόντα που παρέχει τυγχάνουν της εμπιστοσύνης της αγοράς εργασίας. Η εμπιστοσύνη αυτή εξαρτάται κυρίως από το βαθμό στον οποίο ο τίτλος θεωρείται ότι εξασφαλίζει την ποιότητα των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Επομένως, τόσο η σχολική επαγγελματική εκπαίδευση όσο και τα προγράμματα μαθητείας θα πρέπει να υιοθετήσουν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση όσον αφορά την ποιότητα και να περιλάβουν, σε συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους, **συγκεκριμένους δείκτες επιδόσεων**. Στη Φινλανδία, π.χ., ένα ποσοστό της οικονομικής στήριξης που παρέχεται στα σχολεία εξαρτάται από το ποσοστό επιτυχούς ολοκλήρωσης των προγραμμάτων. Ορισμένες χώρες παρέχουν επίσης πριμ σε επιχειρήσεις για την επιτυχή ολοκλήρωση προγραμμάτων κατάρτισης.

Επικύρωση

Η επικύρωση της μη τυπικής και άτυπης μάθησης μπορεί να βοηθήσει πολλούς να αποκτήσουν επαγγελματικά προσόντα, πράγμα που όχι μόνο διευκολύνει στην εξεύρεση εργασίας, αλλά και δίνει νέες προοπτικές εκπαίδευσης. Χρησιμοποιώντας αυτό το μέσο, η Πορτογαλία κατόρθωσε να μειώσει θεαματικά το υψηλό ποσοστό πρόωρης εγκατάλειψης της εκπαίδευσης που την χαρακτήριζε μέχρι πρόσφατα.

Από τα στοιχεία προκύπτει ότι η πολιτική περί επαγγελματικής εκπαίδευσης, η πολιτική απασχόλησης και η κοινωνική πολιτική πρέπει να συμπληρώνουν η μία την άλλη. Οι εθνικές πολιτικές παρέχουν το πλαίσιο, αλλά για να ευδοκιμήσουν στενές συνεργασίες μεταξύ της εκπαίδευσης και κατάρτισης, των κοινωνικών εταίρων, των υπηρεσιών απασχόλησης, των νέων και των κοινωνικών λειτουργιών, χρειάζεται να δράσουν στις περιφέρειες και τις τοπικές κοινότητες. Μόνο με τέτοιες συνεργασίες μπορούν να στηριχθούν επαρκώς οι εκπαιδευόμενοι, οι επαγγελματικές σχολές και οι επιχειρήσεις, ώστε να μπορέσουν περισσότεροι νέοι να αποκτήσουν τα προσόντα που τους χρειάζονται.

Το Cedefop παρακολουθεί την πρόοδο που σημειώνεται όσον αφορά την επίτευξη των στόχων της ανακοίνωσης της Μπρυζ (ενισχυμένη ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης). Η επόμενη έκθεση αναμένεται εντός του 2014. Οι πληροφορίες που περιέχονται στο παρόν έντυπο βασίζονται σε άρθρα του ReferNet με θέμα την πρόωρη εγκατάλειψη της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (προσεχώς) και στη συνεισφορά του ReferNet στη σχετική διαδικασία της Μπρυζ.

CEDEFOP

Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη
της Επαγγελματικής Κατάρτισης

Ενημερωτικό σημείωμα – 9084 EL

Αριθμός καταλόγου: TI-BB-13-010-EL-N

ISBN 978-92-896-1425-2, doi: 10.2801/53501

Copyright © Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής
Κατάρτισης (Cedefop), 2013

Με την επιφύλαξη όλων των δικαιωμάτων.

Τα ενημερωτικά σημειώματα εκδίδονται στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ελληνικά, ισπανικά, ιταλικά, πολωνικά, πορτογαλικά και τη γλώσσα της εκάστοτε χώρας που αναλαμβάνει την προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για να τα λαμβάνετε σε τακτική βάση, στείλτε μας μήνυμα στην ακόλουθη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου:

briefingnotes@cedefop.europa.eu

Μπορείτε να βρείτε προηγούμενα ενημερωτικά σημειώματα και εκδόσεις του Cedefop στη διεύθυνση:

<http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications.aspx>

Τ.Θ. 22427, 551 02 Θεσσαλονίκη, Ελλάδα/Greece

Ευρώπης 123, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα/Greece

Τηλ. (30) 2310490111, Φαξ (30) 2310490020

E-mail: info@cedefop.europa.euvisit our portal www.cedefop.europa.eu